

Ulkoasiainvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan ulkosuhdehallinnon alustavasta ehdotuksesta Euroopan rauhanrahaston kokonaisrahoituskaton nostamiseksi vuosille 2021-2027

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan ulkosuhdehallinnon alustavasta ehdotuksesta Euroopan rauhanrahaston kokonaisrahoituskaton nostamiseksi vuosille 2021-2027 (U 87/2022 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- yksikönpäällikkö Minna Laajava, ulkoministeriö
- vastuuvirkamies Nelli Mikkola, ulkoministeriö

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan rauhanrahasto (European Peace Facility, EPF) on EU:n budjetin ulkopuolinen EU:n ulkoisen toiminnan rahoitusinstrumentti, jonka tarkoitus on tukea EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, ehkäistä konflikteja, rakentaa rauhaa ja vahvistaa kansainvälistä turvallisuutta. Sitä voidaan käyttää mm. EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (YTPP) sotilaallisten kriisinhallintaoperaatioiden yhteisiin kustannuksiin tai niiden tukitoimiin sekä kolmansien maiden asevoimien kapasiteetin vahvistamiseen. Lisäksi tukea voidaan antaa alueellisten tai kansainvälisten järjestöjen tai kolmansien valtioiden johtamien rauhantukioperaatioiden sotilaallisille näkökohdille. Rahaston toimialue on maailmanlaajuinen, ja se toimii neuvoston sekä EU:n korkean edustajan alaisuudessa.

EPF:n kaudelle 2021-2027 asetettu kokonaismääräraha on 5,692 miljardia euroa. Rahasto rahoitetaan jäsenvaltioiden maksuosuuksilla bruttokansantulon (BKTL) jakoperusteen mukaisesti. Suomen maksuosuudeksi rahastossa on määritetty tällä hetkellä 1,76 prosenttia.

Valiokunnan lausunto UaVL 5/2022 vp

Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022 Euroopan rauhanrahastoa on käytetty ensimmäistä kertaa rahoittamaan avustustoimenpiteitä, joilla on tuettu jäsenmaita sekä tappavan että ei-tappavan materiaalin toimittamisessa Ukrainan asevoimille. Ukrainan tueksi on hyväksytty tähän mennessä kuusi avustuspakettia, joista kukin on ollut kooltaan 0,5 miljardia euroa. Tähän mennessä EPF:n kokonaisrahoituksesta on käytetty 4,882 miljardia euroa. Tästä summasta 3,148 miljardia euroa on sidottu Ukrainan asevoimien kiireellisiin tarpeisiin, ml. tappava ja ei-tappava tuki. EPF:n käytettävissä olevat varat on siten käytetty tai sidottu lähes kokonaan (86-prosenttisesti) jo rahaston kuluvana toisena toimintavuotena. EPF:stä jää käytettäväksi tällä hetkellä ai-noastaan 0,81 miljardia euroa vuosille 2023-2027.

EUH suosittaa EPF:n kokonaisrahoituskaton nostamista, jotta EPF voisi jatkaa sekä tukeaan Ukrainalle että EU:n turvallisuusintressien edistämistä maailmanlaajuisesti. EUH:n esittämät vaihtoehdot EPF:n riittävän rahoituksen turvaamiseksi ovat joko kokonaiskaton korottaminen yhdellä kertaa 5,5 miljardilla eurolla (Suomen osuus noin 96,8 milj. euroa) tai kokonaiskaton täydentäminen kahdessa erässä niin että vuoden 2022 lopussa päätettäisiin Ukrainan sotilaallisen tuen jatkamiseen suunnattavasta 2 miljardin euron lisäyksestä (Suomen osuus noin 35,2 milj. euroa) ja kokonaiskaton korotuksesta tehtäisiin lopullinen päätös vuonna 2023 tai vuoden 2024 alussa.

Euroopan rauhanrahaston kokonaisrahoituskaton mahdollisesta nostamisesta tehdään poliittinen päätös Eurooppa-neuvostossa 15.-16.12.2022.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto katsoo, että Suomen ensisijaisena tavoitteena on neuvottelujen tässä vaiheessa EUH:n ehdottama vaihtoehto 2 eli asteittainen lähestymistapa EPF:n rahoituksen turvaamiseksi siten, että EPF:n kokonaiskattoon lisättäisiin 2 miljardia euroa (vuoden 2018 hintoina), jonka käyttötarkoitus olisi Ukrainalle annettava tuki. Rahaston kokonaiskaton korotuksesta, jolla rahoitettaisiin myös rahaston maailmanlaajuisia tehtäviä (vuoteen 2027 saakka), tehtäisiin lopullinen päätös myöhemmin. Valtioneuvosto pitää tärkeänä ja kiireellisenä, että EU saavuttaa yhteisymmärryksen EPF:n jatkorahoituksessa.

Mikäli jäsenmaiden kesken saavutettaisiin konsensus vaihtoehdon 1 eli kertasumman lisäyksestä, Suomi on valmis hyväksymään mahdollisen neuvottelujen tuloksena syntyvän ratkaisun enintään 5,5 miljardin euron (vuoden 2018 hintoina) rahoituksesta rauhanrahaston kokonaiskaton nostamiseksi. Suomi on valmis tarkastelemaan avoimesti myös jäsenmaiden kesken mahdollisesti vaihtoehtojen 1 ja 2 pohjalle neuvoteltavaa kompromissiratkaisua, jonka kokonaissumma ei ylitä 5,5 miljardia euroa (vuoden 2018 hintoina).

Valtioneuvoston kantaa on eritelty tarkemmin U-kirjelmässä.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ulkoasiainvaliokunta katsoo, että EU:n vahvaa poliittista, taloudellista, sotilaallista ja humanitaarista tukea Ukrainalle tulee jatkaa ja lisätä, mukaan lukien Euroopan rauhanrahastoa (EPF) hyödyntäen. Saadun selvityksen mukaan EPF:n kautta annettavalla tuella on tärkeä motivoiva vaiku-

Valiokunnan lausunto UaVL 5/2022 vp

tus jäsenvaltioiden Ukrainalle tekemien avustus- ja lahjoitustoimien jatkumiseksi, koska se on tarjonnut käytännössä jäsenmaille rahallista kompensatiota EPF:stä.

EPF:n nykyisen rahoituksen ollessa käytetty lähes kokonaan edellyttää instrumentin käytön jatkaminen sen nykyisen rahoituskaton nostamista, jotta voidaan varmistaa EU:n vahva ja keskeytyksetön tuki Ukrainan turvallisuussektorille myös jatkossa. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa saaman selvityksen mukaan lisärahoituksen osalta ollaan todennäköisesti päätyvässä rahoituskaton nostamiseen asteittaisen lähestymistavan mukaisesti. Tämä tarkoittaisi ensi vaiheessa päätöstä 2 mrd. euron tasokorotuksesta rahastoon (vuoden 2018 hintoina; nykyhinnoiksi muutettuna noin 2,28 mrd. euroa). Päätös kokonaiskatosta tehtäisiin myöhemmin.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä ja kiireellisenä, että EU saavuttaa yhteisymmärryksen EPF:n jatkorahoituksesta. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan rahoituskaton nostamiseksi ensisijaisesti asteittaisen lähestymistavan mukaisesti. Lisäksi on kuitenkin oltava valmius tarkastella myös muita rahoitusvaihtoehtoja, jotka eivät ylitä esitettyä 5,5 mrd. euron kokonaiskattoa (vuoden 2018 hinnoin). 2 mrd. euron korotus tarkoittaisi Suomelle noin 35,2 milj. euron lisärahoitusta (vuoden 2018 hintoina; nykyhinnoiksi muutettuna noin 40,1 milj. euroa). Sitoumukset tulisivat maksuun vuodesta 2024. Kokonaiskaton korottaminen esitettyyn 5,5 mrd. euroon tarkoittaisi Suomelle noin 96,8 milj. euron lisäystä (vuoden 2018 hintoina; nykyhinnoiksi muutettuna noin 110 milj. euroa). Lisärahoituksen ensisijaisena kohteena tulee säilyä Ukrainalle annettavan tuen rahoittaminen kaikissa rahoitusvaihtoehdoissa.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaisesti olisi tarkoituksenmukaista pyrkiä eriyttämään Ukrainalle suunnattavan tuen rahoitus omaksi kokonaisuudekseen tuen tehokkaan käytön ja seurannan mahdollistamiseksi. Tässä tapauksessa valtioneuvosto on U-kirjelmän mukaan avoin tarkastelemaan myös mahdollista uutta Ukrainan asevoimien tukemiseksi perustettavaa rahoitusinstrumenttia. Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että näihin kysymyksiin on saatava lisäselvyyttä ennen kuin lopullisia päätöksiä uudesta rahoitusinstrumentista voidaan tehdä.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että EU:n strategisessa kompassissa määritelty EU:n tavoite ottaa enemmän vastuuta omasta turvallisuudestaan edellyttää jatkuvaa sitoutumista useiden ja moninaisten turvallisuushkien käsittelyyn ja torjuntaan. On tärkeää, että EU:lla on käytössään tehokas väline kumppanimaiden turvallisuussektorin, ml. sotilaallisten toimijoiden, kapasiteetin tukemiseksi. Kyse on EU:n uskottavuudesta turvallisuustoimijana. Koska rahaston toimialue on maailmanlaajuinen, lähialueiden tukemisen lisäksi on tärkeää säilyttää tietty taso myös EPF:n laajemmille tavoitteille erityisesti Afrikassa ja muualla EU:n naapurustossa. Tämä palvelee EPF:n alkuperäistä käyttötarkoitusta ja rauhanrahaston uskottavuutta unionin turvallisuus- ja puolustuspoliittisena välineenä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ulkoasiainvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Valiokunnan lausunto UaVL 5/2022 vp

Helsingissä 8.12.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Erkki Tuomioja sd
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Saara Hyrkkö vihr
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jaana Pelkonen kok
jäsen Ville Tavio ps
jäsen Anu Vehviläinen kesk
jäsen Anne-Mari Virolainen kok
varajäsen Toimi Kankaanniemi ps
varajäsen Sakari Puisto ps
varajäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tiina Larvala